

УПЛИВ АНГЛОМОВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ НА ЛЕКСИЧНИЙ СКЛАД ТЕКСТІВ ПУБЛІЦИСТИЧНОГО СТИЛЮ

Майструк Т. С. Уплив англомовних запозичень на лексичний склад текстів публіцистичного стилю.

У статті аналізується основне призначення англійських запозичень у публіцистичних текстах. Незважаючи на деякі позитивні сторони, шкідливість англізмів виявляється у їх надмірному або недоречному використанні, що може супроводжуватися витісненням питомої лексики. Найкраще цей процес простежується в текстах публіцистичного стилю.

Ключові слова: англійські запозичення, позитивний вплив, шкідливість, публіцистичний стиль.

Майструк Т. С. Влияние английских заимствований на лексический состав текстов публицистического стиля.

В статье анализируется основное предназначение английских заимствований в публицистических текстах. Несмотря на некоторые позитивные стороны, вредное влияние англизмов выражается в их чрезмерном или неуместном использовании, что может сопровождаться вытеснением украинской лексики. Наиболее хорошо этот процесс видим в текстах публицистического стиля.

Ключевые слова: английские заимствования, позитивное влияние, вредное влияние, публицистические тексты.

Maystruk T. S. The influence of English borrowings on the lexical vocabulary of the publicistic texts.

The article presents the main assignment of English borrowings for lexical system of publicistic texts. In spite of some positive sides the harmfulness of English borrowings is presented in their excessive or inappropriate using which can be followed by displacement of Ukrainian vocabulary. This process is better seen in the publicistic texts.

Key words: English borrowings, positive influence, negative influence, publicistic texts.

У зв'язку з сучасною тенденцією до англізації важливим є дослідження функціонального призначення англійських запозичень, адже надмірна їх кількість, а також безпідставне вживання можуть становити загрозу для української мови.

Останнім часом питання впливу англізмів на лексичний склад мови-реципієнта стало дискусійним, думки дослідників у зв'язку з цим є досить розбіжними. Одні мовознавці (Т. Лещук, І. Каминін, О. Мисечко, Д. Щерба, Є. Карпіловська) знаходять лише позитивні сторони англійських запозичень, інші (В. Пілецький, В. Радчук, І. Фаріон, Л. Архипенко, Л. Полюга, О. Палій, О. Пономарів, П. Селігей, Ю. Карпенко) – виокремлюють негативні аспекти присутності англомовної лексики в українській мові.

Метою нашої статті є визначення особливостей функціонування та впливу англомовних одиниць на лексичний склад текстів публіцистичного стилю.

Орієнтація на конкретні тексти, а саме публіцистичні, видається досить актуальною, оскільки англійські лексичні одиниці потрапляють спочатку в тексти, потім через них – у лексичну систему української мови й функціонують уже як абстрактні одиниці. До того ж саме в публіцистичному стилі вживання англізмів зумовлене функціональним призначенням текстів, яке полягає в тому, щоб активно впливати на адресата, модифікувати його свідомість, пропагувати прогресивні ідеї серед широких мас населення [8, с. 140]. На думку Г. Дружина, у сучасній публіцистиці, окрім прагматично загостреної установки на читача, його смаки і пристрасті, розрахунку на його розуміння, виявлено високий ступінь зв'язку семантики й прагматики, що має безпосереднє відношення до проблеми освоєння суспільством запозичення [2, с. 10].

Зважаючи на основні ознаки публіцистичного стилю, а саме: спрямованість на новизну, логізацію та емоційну виразність, оцінку, пристрасне ставлення до предмета мовлення, поєднання точності висловленої інформації, наукових положень із емоційно-експресивною образністю конкретно-чуттєвого бачення питання чи проблеми [3, с. 272], правомірним видається вживання в текстових зразках як стилістично забарвлених, так і стилістично нейтральних англізмів. В останній ситуації такі англійські запозичення виконують лише номінативну функцію.

Одним із позитивних виявів англійської присутності в публіцистичних текстах є те, що англізми виступають як необхідні одиниці номінації понять, заповнюючи при цьому лакуни в мові-реципієнті, або сприяють заміні питомих зворотів короткими інтернаціональними термінами. Цей процес можна простежити на основі функціонування англійських запозичень семантичних груп «Суспільство» (*біхевіоризм, скамер, селфмейд, буккросинг, секс-апіл, герлскаут, бойскаут, брейншторм*) та «Культура» (*бодісінгер, кекуок, регтайм, спірічуелс, мейнстрім, дансе-культура, шоу-мен*).

Слід зазначити, що вплив англізмів відбувається не лише на лексичному рівні. Він виявляється і в різних семантичних та психологічних модифікаціях. Запозичення іншомовної лексики автоматично призводить до нашарування культур, інтерференції свідомостей двох неспоріднених народів. У результаті неточного, часто хибного розуміння англізми в мові-реципієнті отримують різну інтерпретацію або пояснювального (словники), або контекстуального характеру. Наслідками зміни може бути звуження (спеціалізація) предметно-поняттєвого співвіднесення слова, розширення (генералізація) та зміщення значення – переосмислення лексеми, набуття переносного значення [7, с. 207].

Наведемо кілька прикладів: *1. Цю мету підтримує кожен громадянин держави, якщо одержить чіткий план та щоденні практичні переконання в тому, що це не блеф і це є результатом і його особистої національної*

позиції (Українське слово, № 42, 15–21.10.08); 2. ...*Сорокарічний закарпатець Іван Куриляк – справжній чеський селфмейд* (людина, яка зробила себе сама. – авт.), втілення найпотаємнішої заробітчанської мрії... Але головне – погляд людини, яка не боїться, що перша ж зустріч із місцевою поліцією закінчиться штампом про депортацію (Україна молода, № 49, 18.03.09); 3. *І чомусь після кастингів, на яких одні моделі в «обойму» потрапили, а інші – ні, про дискримінацію немає й мови* (Україна молода, № 172, 20.09.06). Англiзм *блеф* [англ. *bluff*] у мові-етимоні тлумачиться як: 1) надзвичайно стрімкий берег чи схил; 2) спроба обдурити [6, с. 181]. В українській мові пряме його значення – вигадка, обдурювання для того, щоб залякати, удатися до похвалання, перебільшити свою роль у чомусь [4, с. 111]. Однак, крім прямого, в українських словниках фіксуємо ще й переносне значення – прийом у грі в покер, спосіб напустити оману на учасників гри: гравець з поганими картами вдає, що в нього є шанс виграти [4, с. 111]. У переносному значенні цей англiзм міг би вживатися лише в текстах, пов'язаних із азартними іграми, а в переносному може використовуватися в будь-якій сфері, зокрема і в суспільній. Він позначає відповідне поняття, уносячи додатковий відтінок у значення питомого слова.

У другому прикладі фіксуємо англійське запозичення *селфмейд*, складене із двох лексем (*self* – сам, *made* – зроблений). Воно відсутнє в словниках іншомовних слів, оскільки є авторським неологізмом, пояснюваним у тексті – «людина, яка зробила себе сама». Слід зазначити, що в українській мові значення цього англiзму узагальнилося, адже в мові етимоні він тлумачиться як багатство та успіх, яких досягла людина за допомогою власних зусиль та праці, а не за рахунок родинних грошей [6, с. 1538].

Англiзм *кастинг*, представлений третьою ілюстрацією, є багатозначним: 1) вид змагань рибалок, що полягає в мистецтві володіння риболовними снастями, переважно з точності та дальності закидання блешні; 2) попередній відбір учасниць для конкурсу краси чи на роль моделей, манекенниць; 3) визначення складу виконавців, відбір та підбір акторів, часто на конкурсній основі [1, с. 280]. Цілоком імовірно, його перше значення архаїзувалося, адже цей англiзм фіксуємо здебільшого у двох останніх значеннях. У проілюстрованому прикладі лексема *кастинг* уживається з другим значенням, називає вже наявне поняття, служить для заміни питомого звороту.

Слід зауважити, що корисними в публіцистичних текстах є не лише ті англiзмовні запозичення, що називають нові поняття, а й ті, що мають питомі відповідники. Наприклад: *Це позначається лише на можливішому порядковому номері цих стрічок в ієрархії кінематографічних цінностей... Але не напасешся ж на вас щороку шедеврів. Де ж їх узяти серед загального мейнстріму? Тож втішайтеся тим, що є* (Дзеркало тижня,

№ 5, 14–20.03.09). Англiзм *мейнстрім* (вiд англ. *main* – головний та *stream* – течiя, напрямок) у мовi-етимонi тлумачиться як спосiб життя чи сукупнiсть переконань, що визнаються бiльшiстю людей [6, с. 1117]. В українськiй мовi вiдбулася спецiалiзацiя значення цiєї лексеми: основний напрямок у мистецтвi в певний перiод у лiтературi, музицi) [1, с. 361]. Поява цього англiзму зумовлюється тим, що вiн служить для заміни питомого виразу однією лексемою.

Позитивним виявом використання англійської лексики в текстах публіцистичного стилю є необхідність створення стилістичного ефекту задля активного впливу на адресата. Так, англiзми можуть уживатися в переносному значенні й служити при цьому засобом створення образності, контрасту, іронії, виступати синонімами до питомих лексем, справляючи враження бiльш високих, урочистих, вишуканих слів, порiвняно з українськими. У такому разi вони виконують ряд стилістичних функцій: експресивну, оцiнну, емоцiйну, характеристичну. При цьому надзвичайно важливим у публіцистичних текстах є використання рiзних стилістичних прийомiв. З їхньою допомогою бiльшiсть англiзмiв, якi не є новими, набувають нового звучання, адже кожен автор намагається внести в тексти публіцистичного стилю свою частку суб'єктивності, дати власну оцiнку описуваним подiям, явищам, створюючи контексти, якi є iндивідуальними, вiдмінними вiд iнших. У зв'язку з цим англійськi запозичення набувають характерної новизни.

Одним iз найважливиших стилістичних прийомiв є іронія, що досягається передусiм через використання англiзмiв у тiй сферi, якiй вони не властиві (наприклад, англiзми семантичної групи «Культура» в текстах спортивного характеру, економiчні англiзми – у політичних текстах), що увиразнює висловлювання, допомагає автору точно передати своє ставлення, настрої та переживання: *1. Веселими видалися матчі четвертого туру національного чемпіонату. Щоправда, цікавої гри власне у футбол було не так багато, але ж скільки емоцій, пристрастей і образів!... До «ximiv» туру можна віднести також наставника єдиної команди вищої ліги, яка ще не здобула на старті чемпіонату жодного очка (Україна молода, № 153, 22.08.06); 2. Отримавши таку «підтримку» від Януковича і його «команди», БЮТівці «за бартером» мусили «віддячити» своїм новим-старим партнерам – і дали «необхідну кількість» голосів за відставку найінтелігентнішого і найпослідовнішого українського міністра в нинішньому уряді (Народне слово, 5.03.09).*

Англiзм *xit* не є новим, однак у такому контекстi вiн виражає iндивідуальне, суб'єктивне, властиве лише цьому автору бачення подiй, що надає свiжостi англiзму. Пряме значення запозичення *xit* – популярна пiсня, мелодiя; переносне – про що-небудь, що користується успіхом, популярністю, попитом [1, с. 591]. У поданому прикладі англiзму iз позитивним денотативним значенням за допомогою прийому іронії автор

надає протилежного значення, бо виражає своє негативне ставлення до описуваної особи. У другому прикладі економічний термін *бартер* набуває стилістичного забарвлення, утрачає ознаки терміна й тлумачиться не як обмін товарами. У поєднанні з прийменником *за* цей англiзм утворює яскраво забарвлений вираз, що виражає іронію. У такому контексті вираз «*за бартером*», імовірно, можна витлумачити як *за дружньою солідарністю* або *взамін*.

Іншим стилістичним прийомом, який теж є досить поширеним та виразним у текстах публіцистичного стилю, можна назвати метафору. За визначенням А. Худолій, метафора є показником динаміки мовних змін у сучасних публіцистичних текстах, оскільки саме вона утворює ту базову схему, за допомогою якої відбувається концептуалізація досвіду і пізнання навколишнього світу [9, с. 7]. Наприклад: *...депутатам не варто було сподіватися на якісь поступки чи істотні поблажки: вони прекрасно знають, що в цій боротьбі перемагає той, хто сильніший і диктує свої умови переможеним. Ще б пак, адже вони самі активно брали участь у виробленні законів українських «політичних джунглів». А один з основних принципів цих джунглів – «Горе переможеним» – ще ніхто не скасовував* (День, № 126, 18.07.00). Англiзм *джунгли* тлумачиться як густі, важкопрохідні тропічні і субтропічні вічнозелені ліси, де рослини ростуть у кілька ярусів, укриті епіфітами, перевиті ліанами [5, с. 530]. Такі ознаки, як заплутаність, недоступність переносяться на політичний ґрунт, виражаючи недовірливу та насторожену авторську позицію. Однак, незважаючи на достатню кількість аргументів, що підтверджують необхідність залучення англійської лексики в тексти публіцистичного стилю, існує велика кількість англійських запозичень, так би мовити, зайвих, уживання яких створює перешкоди в розумінні текстів.

Причини недоречного вживання таких англiзмів різні: використання англійської лексики в тій сфері, якій вони не властиві; неправильне розуміння семантики англiзмів; наполегливе залучення в публіцистичні тексти тих англомовних запозичень, що мають питомі відповідники або раніше запозичені лексеми; додавання до англійських коренів тих питомих афіксів, які стають причиною переходу цих слів до розряду стилістично зниженої лексики. Наприклад: **1.** *Дуже хотілося б «Регіонам» мати свого віце-прем'єра з аграрних питань (у тандемі із «Солідарністю» вони готові клопотатися за нинішнього сільгоспміністра Івана Кириленка)...* (Дзеркало тижня, № 20, 01.06.01); **2.** *Британською топ-моделлю Кейт Мосс справді можна захоплюватися: колишні бойфренди (як Серж Піцорно) називають її божевільтною...* (Україна молода, № 174, 22.09.06); *бойфренди (як Серж Піцорно) називають її божевільтною...* (Україна молода, № 174, 22.09.06); **3.** *І викрадення дітей тепер не що інше, як кіднепінг. А суспільство наше переймає все це з неймовірною швидкістю* (День, № 120, 08.07.05). У першому прикладі фіксуємо англiзм

тандем, що має кілька прямих значень: 1) послідовне розташування однакових машин або їхніх частин в агрегаті на одній геометричній осі, лінії; 2) велосипед із двома ведучими механізмами й двома сидлами, розташованими одне за одним [1, с. 524]. Унаслідок перенесення, поданий англiзм почав уживатися в текстах різної тематики, переважно політичної. У переносному значенні англiзм *тандем* тлумачиться як: 1) пара, дует; 2) єдність, союз, співдружність кого-, чого-небудь [1, с. 524]. У цьому разі доречніше, очевидно, використовувати український відповідник *єдність*. У другому прикладі англiзм *бойфренд*, хоч і вживається в тексті, у якому описується британська особа, на наш погляд, є недоречним, бо він здебільшого використовується в розмовному мовленні й має значення друг, товариш дівчини; чоловік, з яким зустрічається жінка зазвичай без наміру створити сім'ю [4, с. 114]. У такому контексті прийнятнішою є лексема *чоловік*.

Третє речення репрезентує вживання англійського неологізму *кіднепінг*, що в українській мові був неправильно інтерпретований. Серед мовців поширилася хибна дука про те, що він тлумачиться як викрадення переважно дітей (людей) задля одержання грошей, насильницького виконання якихось вимог [1, с. 287]. Як відомо, він складається з двох лексем: *kid* та *napping*, де *kid*, дійсно, перекладається як малюк, дитина, а *napping* – дрімання [6, с. 212]. Згідно з іншою позицією, англiзм *кіднепінг* походить від *кіднеп* (*kidnap*) – 1) викрадення; 2) злочин, який полягає у викраденні кого-небудь заради викупу [6, с. 922]. Отже, правомірно розуміти це англійське запозичення не лише як викрадення дітей, а й людей узагалі. Хоч, як нам здається, воно є зайвим в українській мові, адже має питомий відповідник.

Надання переваги англiзмам у публіцистичних текстах свідчить про намагання їх авторів слідувати мовній моді: *...щоб не було на вулицях заторів, треба будувати підземні паркінги...* (День, № 48, 15.03.08). Незважаючи на те, що англiзм *паркінг* у мові-донорі визначають як розміщення транспортного засобу у відповідному місці на певний проміжок часу [6, с. 1258], цілком правомірно було б замість нього вживати питому лексему *стоянка*, що означає місце стоянки автотранспорту [5, с. 329] або постійну автостоянку [4, с. 519]. На наш погляд, необхідно паралельно використовувати ці два звукові комплекси як синоніми задля уникнення постійних повторень.

На основі всього сказаного вище можна зробити висновок про те, що в текстах публіцистичного стилю досить яскраво виражений позитивний та негативний потенціал англiзованої лексики. Необхідність використання англiзмів полягає в тому, що вони є засобом номінації нових понять, служать для заміни питомих зворотів короткими інтернаціональними назвами, а також мають великий стилістичний ефект, який досягається різними стилістичними прийомами (іронією, метафорою, контрастом

тощо). Негативний вплив англізмів виявляється в недоречному їх використанні, спричиненому неправильним розумінням семантики англізмів; наполегливим залученням у публіцистичні тексти тих англомовних запозичень, які мають питомі відповідники або раніше запозичені лексеми.

Література

1. Бабик С. П. Словник іншомовних слів : тлумачення, словотворення та слововживання / С. П. Бабик, Г. М. Сютя; ред. С. Я. Єрмоленко. – Харків : Фоліо, 2006. – 623 с.
2. Дружин Г. В. Сучасні лексичні запозичення: прагматика, семантика, соціолінгвістика : автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. філолог. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / Г. В. Дружин. – Дніпропетровськ, 2006. – 19 с.
3. Українська мова : [енциклопедія]. – [2-е вид.]. – К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2006. – 820 с.
4. Мацько Л. І. Стилїстика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К. : Вища школа, 2003. – 462 с.
5. Сучасний словник іншомовних слів : Близько 20 тис. слів і словосполучень / [уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк]. – К. : Довіра, 2006. – 789 с. – (Словники України).
6. Сучасний словник іншомовних слів / [авт.-уклад. О. П. Семотюк]. – Харків : Ранок, 2007. – 464 с.
7. The new Oxford American dictionary. – 2nd ed. p. cm. by Erin McKean. 1. English language – United States – Dictionaries. 2. Americanisms – Dictionaries. PE 1628. N429 2005. – 2051 p.
8. Феллер М. Д. Стиль и знак : Стиль как способ изображения действительности / М. Д. Феллер. – Львов : Вища школа, 1984. – 168 с.
9. Худолій А. О. Динаміка функціональних змін у мові американської публіцистики кінця ХХ – початку ХХІ ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / А. О. Худолій. – К., 2004. – 23 с.

УДК 811.161.2 + 159.922.4

Н. М. Малюга

ЕТНІЧНІ СТЕРЕОТИПИ ТА УПЕРЕДЖЕННЯ В УКРАЇНСЬКОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Малюга Н. М. Етнічні стереотипи та упередження в українському художньому дискурсі.

У статті здійснено аналіз українського художнього дискурсу, що містить етнічні стереотипи й упередження; описано механізм мовленнєвої реалізації інформації з досвіду міжетнічних контактів; схарактеризовано мовленнєві стратегії і моделі, що дають можливість ефективно досягати не лише дискурсивної мети, а й соціальних цілей; інтерпретовано когнітивну модель вираження етнічних оцінок.

Ключові слова: етнічний стереотип, етнічне упередження, міжетнічні контакти, оцінка, стратегія, художній дискурс.